

עמלק

ארז לקס ויונתן גלסנר

ראשי פרקים

- א. פתיחה והצגת השאלה
- ב. הגדרת השאלה
- ג. תיאורו של עמלק בתנ"ך ובמדרשים
- ד. מהותו של עמלק
- ה. סיוג המצווה
- ו. תשובה
- ז. עמלק בדורנו - עמלק כרעיון
- ח. קיום המצווה בפועל

א. פתיחה והצגת השאלה

בפרשת 'כי-תצא' התורה מצווה "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח"¹. מפרש רש"י במקום: "מאיש ועד אישה, מעולל ועד יונק, משור ועד שה, שלא יהיה שם עמלק נזכר אפילו על הבהמה, לומר זו משל עמלק הייתה..."². משמעות ציווי זה היא הכחדה מוחלטת של עם זה.

אנו רואים שכבר שאול התקשה במצווה זו: "בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא לשאול ילך והכית את עמלק" אמר: "ומה נפש אחת אמרה תורה הביאו עגלה ערופה בנחל, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה. ואם אדם חטא - בהמה מה חטאה, ואם גדולים חטאו - קטנים מה חטאו? מיד יצאה בת קול ואמרה לו: אל תצדק הרבה"³. במאמר מוסגר, נקדים ונאמר כי יש צורך בהבנה אמיתית של המשפט "אל תצדק הרבה", שהינו התשובה של הקב"ה לשאול על טענתו.

שאלה זו בעייתית יותר כיום, כאשר העולם המוסרי והנאור קיבל החלטות מפורשות נגד 'גינסיידי' (פשע השמדת עם). כיצד ניתן להצדיק מצווה הקוראת להשמדת עם? ולא רק את החוטאים ישירות, אלא את כל אצאיהם עד עולם?!

הנימוק בתורה, המתייחס לחטאו של עמלק כפשע חמור של רצח אנשים חסרי כוח, עייפים וצמאים, אינו מספק את התפיסה המוסרית המתנגדת להעניש בשל כך את כל בני עם זה. אולם, גם בלי להיכנס לבעיה המוסרית שהזכרנו, המתייחסת למוסר האנושי הכלל עולמי,

1. דברים כה, יט
2. רש"י, שם
3. יומא כב ע"ב

הבעיה המרכזית בשאלה זו היא ביחס לתורה. התורה היא המדריכה אותנו בכל התחומים ובתוכם כמובן גם בתחום המוסרי. ההדרכה בתחום זה מודגשת פעמים רבות במצוות שונות בתורה. כיצד ייתכן, אם כן, שהתורה, המייצגת אצלנו את המוסר האלוקי, שהוא המוסר הצודק והנכון, מצווה על דבר שהוא חסר כל היגיון מוסרי (לכאורה).

ב. הגדרת השאלה

לפני שנכנס לעומק הענין - עלינו להגדיר שנית את השאלה. ישנה גישה הטוענת שהתורה איננה מחויבת למוסר האנושי, אלא עומדת היא מעליו. המוסר שאנו צריכים להתנהג על פיו, הוא מוסר התורה, וכל מוסר אחר אינו שייך. לפי תפיסה זו, באמת אין להקשות על הציווי שראינו - מהבחינה המוסרית. אנו ננסה ללכת בגישה שונה, המשתקפת גם בדברי הרב קוק. גישה זו גורסת, שהתורה אכן משקפת את המוסר הטבעי-אנושי; הקב"ה עשה את האדם ישר, ולא יכולות להיות סתירות בין המוסר הטבעי שלו למצוות התורה. אין זה מן הנמנע כי תשובתנו תהיה תשובה טובה גם לגישה הראשונה, אך בגישה השניה השאלה נובעת ממקור יותר פנימי - סתירה המתעוררת בנפשנו.

ב'אורות הקודש' כותב הרב בפירוש: "אסור ליראת שמיים שתדחק את המוסר הטבעי של האדם, כי אז אינה עוד יראת שמיים טהורה".⁴ אם אמנם, נראה לנו שישנה סתירה בין התורה למוסר, הרי שסתירה זו נובעת מחוסר הבנה או ממוסר מעוות.

"האומר על קן ציפור יגיעו רחמיה משתקין אותו, מפני שעושה מידותיו של הקב"ה רחמים ואינן אלא גזרות".⁵ לכאורה גמרא זו מהווה סתירה לדברינו כי יוצא ממנה שהשיקול המוסרי (הרחמים) לא נלקח בחשבון, ומצוותיו של הקב"ה הינן גזרות, לכאורה, ללא טעם.

ניתן להסביר גמרא זו על פי דברי הרב בעין אי"ה: "על כן, בהיות האדם מצייר שמידת הרחמים היא המידה הכללית, וישים תכליתו להשתמש במידת הרחמים, יבוא מזה לידי הפסד סדר וירחם גם על הראויים להתאכזר עליהם... על כן ראוי להשכיל, כי המידה היותר שלמה היא מידת החכמה והיושר האלוהי, שהוא מחלק בקו לכל מידה פרטית להשתמש בה במקומה ומציין מקום גם למידת הרחמים".⁶ כלומר, מידת הרחמים (שהגדרנו אותה כמוסר) בציווי התורה, היא חלק ממערכת שיקולים של הקב"ה. אין זה השיקול היחיד, וצריך לדעת מתי להשתמש בו. אם כן, ההסתכלות המוטעית שעליה דיברנו, היא תוצאה של ראייה מצומצמת של שיקולי התורה בציוויה זה. דהיינו, התורה עשתה כבר את השקלול של הטעמים, והמצווה שהיא צוותה אותנו - היא היא המוסר השלם.

אם כן, במאמר זה ננסה לראות את המניעים הנוספים שהביאו את התורה לצוות על מחייתו של עמלק.

4. 'אורות הקודש', ראש דבר יא

5. ברכות לג ע"ב

6. עין אי"ה ברכות א קג

ג. תיאורו של עמלק בתנ"ך ובמדרשים

עמלק כעם, מופיע בפעם הראשונה בפרשת בשלח: "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידיים"⁷. התזמון בו עמלק מגיע למלחמה נגד ישראל אינו מקרי. דווקא לאחר קריעת ים סוף בעוד שכל העמים פחדו להלחם בישראל - "אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד נמוגו כל יושבי כנען"⁸, דווקא אז הגיע עמלק להלחם בישראל, בכך הפחית את פחדם של האומות מישראל ופתח להם פתח להלחם בישראל. כך מסביר רש"י: " 'אשר קרד'... לשון קור... משל לאמבטי רותחת שאין כל ברייה יכולה לירד בתוכה בא בן בליעל אחד, קפץ וירד לתוכה אע"פ שנכוהה הקרה אותה בפני אחרים"⁹.

מלחמה זו, שהיא למעשה, המפגש הראשון של עמלק עם ישראל, אינה מלחמה רגילה.

מסביר האברבנאל: "כי הנה ביאר שם, שעשה עמלק כנגד ישראל ארבעה דברים מגונים. האחד - שאנשים ילחמו באויביהן אם להציל את ארצם מהם ולכבוש את עריהם. אבל עמלק בא להילחם מבלי סיבה... אבל הייתה מלחמתו לבד ברוע לב להחזירם לעבדות ולחלל כבוד ה' אשר גאלם. השני - שעם היות ממנהג המלכים הבאים להילחם שישלחו להודיע להם ביאתם למלחמה, הנה עמלק לא עשה כן, אבל בא פתאום להילחם עם ישראל... השלישי - שלא עצר כוח להילחם בישראל פנים בפנים, אבל נלחם עם הנחלשים שבהם... הרביעי - שעמלק ירא מישראל (שנלחם בחלשים שבהם) ולא ירא מה'¹⁰."

כלומר, עמלק במלחמת רפידיים הפר את כל המוסכמות המלחמתיות: לא היה לו אינטרס להילחם עם ישראל, הוא לא הודיע על בואו ופגע דווקא בפרטים החלשים שבעם "ויזנב בך כל הנחשלים אחריו"¹¹.

וכן מובא במכילתא ר' אומר: "לא בא אלא מהררי שיער ארבע מאות פרסה, פסע ובא עמלק ועשה מלחמה עם ישראל"¹². כלומר, עמלק עושה ככל יכולתו להילחם עם ישראל, הגם שאין לו שום שייכות למלחמה.

עם ישראל נפגש עם עמלק בהמשך עוד פעמים ספורות. בספר שופטים עמלק מוזכר פעמיים, כאשר בשני המקרים הוא מצטרף למלחמה נגד ישראל למרות שאינו מעורב:

במלחמת ישראל עם מואב - "ויאסף אליו את בני עמון ועמלק"¹³.

במלחמת ישראל עם מדין - "וימדין ועמלק וכל בני קדם"¹⁴.

עוד פגישה מתוארת בספר שמואל, כאשר שאול מצווה על ידי שמואל להשמיד את עמלק.

7.	שמות יז, ח
8.	שמות טו, טו
9.	רש"י דברים כה, יח
10.	אברבנאל שמות יז
11.	דברים כה, יח
12.	מכילתא דרשב"י, פרק יז, פס' ח
13.	שופטים ג, יג
14.	שם ז, יב

הפעם האחרונה בה נפגש ישראל עם עמלק, היא בדורם של מרדכי ואסתר, ולכך נחזור בהמשך.

ד. מהותו של עמלק

בנוסף לכל מה שכתבנו, בפן העמוק יותר, עיקר מלחמתו של עמלק אינה בישראל אלא בקב"ה.

במדרש מובא: "היו (עמלק) חותכין מילותיהן של ישראל וזורקין כלפי מעלה ואומרים: בזו בחרת? הא לך מה שבחרת?"¹⁵

מסביר הישפת אמת: "עמלק הרשע וזרעו מעכבים כבוד שמו יתברך כמ"ש 'ישבע שאין שמו שלם וכסאו שלם עד שימחה זרעו של עמלק'... ובני ישראל שנבראו להעיד על הבורא יתברך והרשעים מעכבים ומערבבים אותם... ולכן אחר מחיית עמלק קיבלו תורה ומצות מחדש כמ"ש 'הדר קבלוה' כו'. ובכל עת שיש מחיית עמלק מתעורר אח"כ אהבת התורה בישראל".¹⁶ ניתן לראות, מדברי הישפת אמת, כמו שנרחיב בהמשך, שעמלק מייצג גישה הפוכה לישראל.

עם ישראל - מטרתו היא להפיץ את אור ה' בעולם, ועמלק - מטרתו הפוכה בדיוק, למנוע את ישראל מלהפיץ את אור ה' בעולם, ולכן עמלק היו זורקים את מילותיהן של ישראל כי המילה מייצגת את האמונה בקב"ה ולכן עמלק התנגדו אליה.

המשותף לכל ההופעות האלו הוא שעמלק בא מיד לאחר החלשות רוחנית של עם ישראל. כשנולדים עשו ויעקב אומר הקב"ה לרבקה "שני גוים בבטנך... ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר". רש"י בד"ה "מלאום יאמץ" מסביר: "לא ישוו (עשו ויעקב) בגדולה כשזה קם זה נופל... לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים". כלומר, עוד לפני שעשו (מאבותיו של עמלק) ויעקב נולדים כבר ידוע מראש שהם לא יכולים להתקיים ביחד וכל אחד מהם יכול להתקיים רק בזמן חורבנו של השני.

עמלק הוא מבניו של עשו ש"בטלו מילה מבשרם"¹⁷ והוא הפוך לישראל שהמילה היא האות המייצג אותו. הניגודיות הזאת מופיעה פעם נוספת בהמשך ספר בראשית, כשבא יעקב לקבל ברכה מאביו, יצחק ממשש את יעקב ואומר: "הקול קול יעקב והידים ידי עשו".¹⁸ במדרש כתוב: "הקול קול יעקב, כל זמן שקולו של יעקב בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אין הידים ידי עשו".¹⁹ כלומר, בזמן שיעקב שולט עשו לא יכול לשלוט. לאחר שעם ישראל יוצא ממצרים הוא מגיע לרפידיים ואז מגיע עמלק ונלחם איתו. ביפסיקתא²⁰ מוסברת משמעות השם 'רפידיים' -

15. איכה רבה, פרשה ג, ד"ה "תשיב להם"

16. ישפת אמת, לפורים, תרמא

17. אליהו רבה, פרשה כב, ד"ה "היה לו לאלפיז"

18. בראשית כז, כב

19. איכה רבה, פתיחות ד"ה "רבי אבא"

20. יפסיקתא דר' כהנא, פרשה יב ד"ה "בחדש השלישי"

"שריפו ידיהם מן התורה". אנו רואים שמיד לאחר שעם ישראל יורד בדרגתו הרוחנית ומתרפה מן התורה, עמלק עולה ונלחם איתו.

גם שתי המלחמות של ישראל בעמלק בספר שופטים באות מיד לאחר שישאל עושים הרע בעיני ה'. גם המדרש רואה כך את תזמון הופעתו של עמלק בכל פעם שהוא נפגש עם ישראל, וכך נאמר ב'מדרש רבה':

"עמלק יושב בארץ הנגב מה ראו לפתוח בעמלק משל לתינוק שסרח ולקה ברצועה וכשמבקשין להפחידו מזכירין לו הרצועה שלקה בו כך היה עמלק רצועה רעה לישראל".²¹

מהמקורות שהבאנו ניתן לראות בבירור שעמלק הוא ההפך הגמור של עם ישראל, האנטיתזה לקיומו. לכן, בכל פעם שישאל יורדים עמלק עולה ולהפך.

ביטוי להופכיות זאת ניתן לראות גם ע"י התבוננות בשני הפסוקים הבאים: "ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד"²² - "קדש ישראל לה' ראשית תבואתו"²³. אם נשים לב, בשני פסוקים אלה מופיעה המלה "ראשית"; פעם אחת ביחס לעמלק ופעם אחת ביחס לישראל.

הרש"ר הירש מסביר ש"ראשית גוים עמלק" הכוונה היא שעמלק הוא הראשון במעלה מכל הגוים. לעומתו, רוב הפרשנים מסבירים שהכוונה היא לכך שעמלק היה הראשון שנלחם עם ישראל. ה'מצודת דוד' מסביר את הפסוק "קדש ישראל לה' ראשית תבואתו" - עם ישראל נקרא "קדש לה'" כיון שהוא המיטב שבכל תבואתו, המובחר שבכל אומות העולם.

מפירושים של שני פסוקים אלה עולה הניגוד שבין ישראל לעמלק. עם ישראל הוא ראשית הטוב בגוים ועמלק הוא ראשית הרע בגוים.

במגילת אסתר, לאחר שהמן מוביל את מרדכי על סוס ברחוב העיר הוא חוזר אל ביתו "אבל וחפוי ראש"²⁴ ומספר לזרש אשתו ולאזהבו את כל קורותיו. זרש והחכמים שומעים את דבריו של המן ועונים לו: "אם מזרע היהודים מרדכי אשר החלות לנפול לפניו לא תוכל לו כי נפול תפול לפניו".²⁵

אפשר להבין פסוק זה על פי מה שהסברנו עד כאן. החכמים וזרש מבינים מול מי הם נמצאים ובעצם בפסוק זה הם מסבירים להמן, שבא מזרעו של עמלק, את עיקרון הניגודיות בין ישראל לעמלק. הם אומרים לו שאם הוא התחיל ליפול לפני מרדכי היהודי הוא יפול לגמרי, כי במלחמת עמלק - ישראל אין מצבי ביניים, תמיד אחד נמצא למעלה ואחד נמצא למטה. ולכן, אם מרדכי התחיל לעלות ולגבור על המן הוא יעלה עד הסוף, והמן ירד עד הסוף.

הסיבה מדוע דווקא עמלק מבין כל האומות הוא זה שהפך לישראל, נעוצה בכך שעמלק הוא הרע המוחלט, וכך כותב הרב נריה בספרו: "את זה לעומת זה עשה האלוקים". כמידת הטוב כך היא מידתו של הרע. כשם שיש טוב מוחלט כך יש רע מוחלט. 'לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו' - מצרים אינם שייכים לרע המוחלט, ועל כן לא שמח הקב"ה בטביעתם... ואילו בעמלק

21. 'במדבר רבה', פרשה טז ד"ה "עמלק יושב"

22. במדבר, כד, כ

23. ירמיה, ב, ג

24. אסתר ו, יב

25. שם יג

נאמר: 'נשבע המקום... שאם יבוא מכל האומות שיקבלוהו ולעמלק ולביתו לא יקבלוהו' - עמלק זהו **שורש הרע המוחלט**, ואין לו תקנה אלא במחיה"²⁶.

לסיכום, הרב נריה מסביר שהקב"ה ברא טוב בעולם וכנגדו ברא רע, ואם יש טוב מוחלט יש גם רע מוחלט כנגדו. עמלק הוא הרע המוחלט, שורש הרע, וכנגדו ישראל הם תמצית הטוב והם אלה שיכולים וחייבים לגבור על הרע המוחלט ע"י מחייתו המוחלטת.

הזכרנו כבר את הפגישה של עם ישראל עם זרע עמלק במגילת אסתר. זו למעשה הפעם האחרונה בה אנו נפגשים עם עמלק, כאשר המן האגגי מנסה להשמיד להרוג ולאבד את עם ישראל. ושוב, הגלגל מתהפך, ועם ישראל קם על אויביו. וכך כתוב במגילה: "ובשנים עשר חדש הוא חדש אדר בשלושה עשר יום בו אשר הגיע דבר המלך ודתו להעשות ביום אשר שברו איבי היהודים לשלוט בהם **ונהפוך** הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם"²⁷.

כותב המהר"ל בפירושו למגילת אסתר: "ולא תאמר - לא היה צריך להם, רק להשיב את הספרים, ולא יהרגו שונאיהם בהם. אבל מה שיהרגו הם שונאיהם למה להם זה?...? כי ישראל כאשר הם בגלות בין העמים אם יש שונא להם כמו שהם אלו שהם מזרע **עמלק** האגגי... לכך, אם ישארו כמו שהיה עתה (=היו מסתפקים בביטול הגזירות ולא נלחמים באויביהם), היה המן רוצה לכלותם"²⁸.

במלחמה נגד עמלק, לא מספיק לבטל את הגזירה, יש צורך להפוך את הגלגל ולהילחם ברע, ולכן מדגישה המגילה את המהפך, כי כדי שהיהודים ישלטו בשונאיהם לא היה מספיק רק לבטל את גזירות ההשמדה אלא היה דרוש מהפך.

לסיכום, ראינו שעמלק הוא שורש הרע וההפך המוחלט לישראל. על פי דברי השפת אמת' דלעיל מטרתו של עם ישראל היא להפיץ את אור ה' בעולם ואילו מטרתו של עמלק היא הפוכה לגמרי, למנוע את הפצת אור ה' בעולם.

אם נצרף את שתי המסקנות הללו, נוכל להגיד, שכל מטרתו של עמלק בעולם היא לסתור את מטרתו של עם ישראל בעולם ובכך, בעצם, לגרום לעם ישראל לעמוד ביתר שאת על מטרתו להפיץ את אור ה' בעולם. על פי הסבר זה מובן גם מדוע עמלק מגיע דווקא כשעם ישראל נופל. בזמן של נפילה עם ישראל זקוק למשהו שיעזור לו לעלות בחזרה ולכן בא עמלק ונלחם בו ומפריע לו ועל ידי כך עם ישראל נאלץ להילחם בו וכך הוא עולה חזרה. הבנה זו של תפקיד עמלק בעולם תעזור לנו לענות על השאלה המוסרית, ולכך נחזור בסיכום התשובה.

ה. סיוג המצווה

הגם שאנו מצווים למחות את עמלק, ישנם מספר סייגים המוזכרים בהלכה:

- .26. 'אורות נריה' לפורים עמ' 23
- .27. אסתר ט, א
- .28. 'אור חדש', רא

- מצוות עמלק נוהגת רק בזמן שיש מלך. וכן כותב הרמב"ם,²⁹ ע"פ הגמרא בסנהדרין:³⁰ "מינוי מלך קודם למלחמת עמלק". וכן, מצווה זו מוטלת על הרבים ולא על היחיד.
- אומר הרמב"ם "כל העכו"ם כולם כשיתגיירו ויקבלו עליהם כל המצוות...הרי הן כישראל לכל דבר... ומותרים להיכנס בקהלה" מיד".³¹ מכאן משמע שאפילו גרים מעמלק ניתן לקבל. וכן אומרת הגמרא: "מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק".³² רואים בבירור מסיוג זה שהמצווה היא להשמיד את עמלק ככלל, מעצם היותו שורש הרע. אך, אם יש עמלקי שמוציא עצמו מכלל הרע, ומחליט להתגייר - יקבלוהו.

כלומר, מצוות מחיית עמלק אינה התפרצות זעם בלתי מבוקרת, אלא מצווה מגודרת, שמטרתה היא מחיית הרע. בשביל זיהוי מוחלט של הרע יש צורך בשני דברים:

1. ציווי נביא
2. הגעת ימות המשיח (שהוא זה שיזהה את עמלק).

ו. סיכום התשובה

לפי מה שהסברנו עד עכשיו, עמלק הוא שורש הרע המוחלט. על זה אומר הרב נריה בספרו: "כאן הוא הפתרון וההסבר לשאלותינו. הרע הבלתי מוחלט טעון תיקון, ועל כן אין לשמוח על ביטולו ועקירתו. לא כן הרע המוחלט - הלז נוצר לכתחילה לשם אבדן ומחייה ושמד. ועל כן אין תפקידם של ישראל להילחם ברע הבלתי מוחלט - 'ה' ילחם לכם'. רק הקב"ה לפי מהלך סידרו של עולם יודע מתי יש להילחם בו. לא כן הרע המוחלט, הוא נוצר בתחילה כדי לשמש מבחן לטוב המוחלט, שהאחרון יכיר בו ומתוך כך ישאף להכחדתו הגמורה".³³

נסכם ונאמר ע"פ מה שאמרנו וע"פ דברי הרב נריה - השמדת עמלק איננה דבר לא מוסרי כיון שתכלית עמלק בעולם היא לגרום לעם ישראל להגיע ליעודו, דהיינו לתקן את העולם ולהפיץ את אור ה' בו וזה ייעשה ע"י מחייתו של הרע המוחלט מן העולם.

לגבי בן סורר ומורה מוזכר במדרש: "שמא תאמרו בשביל זה שאכל זה ממון אביו - ימות? אמר 'בן סורר ומורה' ידון על שם סופו, שגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שסוף זה עתיד לגמר את כל נכסי אביו... ולא ימצא... ומאבד נפשות הרבה... מוטב שתאבד נפש אחת ולא יאבדו נפשות הרבה..."³⁴.

29. ה' מלכים, פ"א, ה"ב
 30. סנהדרין כ ע"ב
 31. רמב"ם איסורי ביאה יב, יז
 32. סנהדרין צו ע"ב
 33. לעיל מקור 26
 34. מדרש תנאים דברים כא, כא

כעין זה, ניתן להסביר במקרה דנן. הפריבילגיה לדעת את סופו של עמלק שמורה לקב"ה, והוא שידוע את סופו של עמלק, יודע את רשעותו ויכול לצוות עלינו למחותו. הראיה המצומצמת שלנו, ראה לטווח קצר, היא הגורמת לנו לראות מעשה זה כלא מוסרי. עלינו לחזור ולהדגיש כי אין ולא תהיה לנו שום זכות לבוא ולקבוע שעם מסוים הינו שורש הרע ועלינו להשמידו. אך ודאי, שזכות זו שמורה לקב"ה. וכאשר הדבר בא בתור ציווי אלוקי - עלינו להבין כיצד ציווי זה הינו מוסרי וצודק.

ז. עמלק בדורנו

בדורנו, כידוע, יש בעיה לזהות את עמלק. כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל האומות שנאמר "ואסיר גבולות עמים ועתידותיהם שוסתי ואוריד כביר יושבים"³⁵.

בי'מדרש תנחומא³⁶ מובאת מחלוקת אמוראים לגבי פירוש המילים הפסוק "מלחמה לה' בעמלק מדר דר"³⁷.

רבי אליעזר אומר מדורו של משה עד דורו של שמואל, רבי יהושע אומר מדורו של שמואל עד דורו של מרדכי ואסתר, רבי יוסי אומר מדורו של מרדכי ואסתר עד דורו של משיח. כלומר, עפ"י דעת רבי יוסי המלחמה היא נצחית עד ביאת המשיח, והרי גזע עמלק איננו נמצא לפנינו! אם כן את מי אנחנו מזכירים כל שנה? על מי אנחנו מדברים?

ובאמת כך כותב גם הרמב"ם: "מצות עשה להחרים שבעה עממין... וכבר אבד זכרם"³⁸ כלומר מצוה זו אינה נוגעת לימינו מפני שאין כבר ז' עממין. הלכה לאחר מכן כותב הרמב"ם: "וכן מצות עשה לאבד זכר עמלק וגוי"³⁹. בהלכה זו הרמב"ם לא מסיים "וכבר אבד זכרם", ולכאורה, כמו שאמרנו, סנחריב בבל את כל האומות ובודאי שגם אומה זאת (עמלק) איננה.

הגרי"ד סולובייצ'יק מביא בשם אביו ר' משה סולובייצ'יק תשובה ליישוב שאלה זו על הרמב"ם, הוא כותב "כי כל אומה המתנכלת לכלות את כנסת ישראל הופכת, על פי הלכה, עמלק"⁴⁰. זו הסיבה שהרמב"ם לא כתב "וכבר אבד זכרם", כי בעצם עמלק עדיין קיים. הוא ממשיך ואומר שההבדל כיום בין גזע עמלק לשאר האומות שבאות עלינו לכלותנו הוא לגבי מחיית יחידים שע"פ פרשת כי תצא ("תמחה את זכר עמלק") נאמרה רק ביחס לגזע עמלק.

לפי תשובה זו, חייב להיות שעמלק זה שיטה ולא רק גזע. בעבר, שיטתו של עמלק יוצגה על ידי עם עמלק. בימינו, מש"אבד זכרם", נשארה רק השיטה - שיטת הרשע, וזו היא הסיבה להבדל שהובא לעיל.

35. ישעיה י, יג. מובא במשנה מסכת ידים ד, ד
36. פרשת כי תצא סימן יח
37. שמות יז, טז
38. ה' מלכים פ"ה ה"ד
39. ה' מלכים פ"ה ה"ה
40. הערות לספר 'איש האמונה', עמ' 102